

I . V . N

Vereniging voor natuur en milieueducatie

De Wielewaal

(volgnr. 5)

Afd. Leek/Nietap

Jaargang 3, oktober 2003

Losse nummers € 1,00

I.V.N. – afdeling Leek / Nietap

Het IVN, Vereniging voor natuur- en milieueducatie, is een vereniging van vrijwilligers en beroepskrachten die streeft naar meer natuur en betere kwaliteit van het milieu. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 180 afdelingen. Meer dan 16.000 leden zetten zich actief in voor natuur en milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten.

Samenstelling bestuur:

Voorzitter:	Albert Wemmenhove	Lid:	Herman de Heer
Secretaris:	Herman de Meijer	Lid:	Gerrit Jan Hallink
Penningmeester:	Kees Nagelmaeker	Lid:	Laus Paagman
		Lid	vacant

Werkgroepen:	Insectenwerkgroep i.o.	Coörd. vacant,	tel.:
	Vogelwerkgroep i.o.	Coörd. W. Hovinga,	tel.: 516683
	Flowerwerkgroep	Coörd. A. Westerhof,	tel.: 519172

Redactieadres afdelingsblad en secretariaat: 't Kaarnhuus 24
9356 EK Tolbert
tel. : (0594) 51 77 94 (na 19.00 h.)

Sluitingsdatum kopij volgend blad (verschijnt eind april 2004):
31 maart 2004

Redactie: Willem Hovinga, e-mail: ivnleek@home.nl
Herman de Meijer, e-mail: meysie@home.nl

Contributie:

De leden van IVN-afd. Leek / Nietap betalen minimaal € 16,00,
gezinsleden minimaal € 3,00 en donateurs minimaal € 7,00 per jaar.

Ledenadministratie:

Nieuwe lidmaatschappen, verhuizingen, opzeggingen en overschrijvingen kunnen worden gemeld bij het afdelingssecretariaat. Opzeggingen en overschrijvingen vinden uitsluitend plaats per 1 januari van het navolgende jaar.

Omslag: Ontwerp door Willem Hovinga
Druk: Drukkerij “De Zijlen”

Inhoud:

<u>I.V.N.- afdeling Leek / Nietap</u>	pg. 1
Samenstelling bestuur	pg. 1
Werkgroepen	pg. 1
Redactieadres en secretariaat	pg. 1
<u>Inhoud</u>	pg. 2
Van de secretaris	pg. 3
<u>Dauwtrappen op hemelvaartsdag, 29 mei</u>	pg. 6
De Haas	pg. 7
<u>Slootjesexcursie, 26 april 2003</u>	pg. 8
<u>Gelezen in andere bladen</u>	pg. 9
<u>Natuurwandeling met gids-activiteit op</u>	
<u>Personeelsdag van Woningbouwver. Domesta</u>	pg. 10
<u>ACTIVITEITEN</u>	
Van november 2003 tot en met mei 2004	pg. 12
<u>Libellenexcursie, zondag 24 augustus</u>	pg. 14
<u>Veel belangstelling voor vleermuizen</u>	pg. 15
<u>Bezoek aan het Museum Sint Bernardushof te</u>	
<u>Aduard: een aanrader</u>	pg. 17
<u>Verslag van een reptielenexcursie met WARD</u>	
<u>In het Fochteloërveen</u>	pg. 19
AGENDA samenvatting	pg. 21

Van de secretaris

Alweer is een halfjaar voorbij sinds het verschijnen van de vorige "Wielewaal". Na een droge en bijzonder warme zomer zitten we inmiddels midden in herfst. Het blad valt, regenbuien doen hun best om het afgelopen zomer opgedane watertekort weer aan te vullen en de eerste nachtvorsten zijn reeds geweest. Weer om lekker bij de kachel deze "Wielewaal" te lezen.

Gedurende het afgelopen halfjaar hebben er bijzonder veel activiteiten plaatsgevonden. Van verschillende daarvan treft u een verslag in dit boekje aan. Zo kunt u o.a. lezen over een slootjesexcursie, het dauwtrappen op Hemelvaartochtend, een libellenexcursie en een vleermuizenexcursie.

In juni vond er een wandeling plaats op het terrein van zorginstelling "de Zijlen" op locatie Sintmaheerdt waarbij voor het eerst enkele aldaar wonende cliënten een deel van de begeleiding op zich namen.

Zo'n 35 mensen waren op deze wandeling afgekomen.

De betrokken cliënten bleken, ook nadien, bijzonder enthousiast.

De voor de maand september geplande fietstocht in het kader van de Groene Maand is uiteindelijk niet doorgegaan. Het bleek ons niet mogelijk om tussen de drukke werkzaamheden van eenieder door deze tocht op tijd te organiseren. Het blijft evenwel een activiteit die we nog eens willen uitvoeren.

Op 25 oktober vond er een paddestoelenwandeling plaats in het Natuurschoonbos te Nietap. Dat de natuur soms weinig rekening houdt met onze plannen bleek uit het feit dat het in de voorafgaande nachten reeds stevig had gevroren. De meeste paddestoelen waren daardoor ook verdwenen. Desondanks maakten we met 13 mensen een ontspannen wandeling door het bosgebied aldaar.

Soms komen we gedurende het jaar op het spoor van een bijzondere activiteit die we dan alsnog proberen in te plannen in onze activiteiten.

Zo tipte een onze leden ons over een bijzonder expositie in het Museum Sint Bernardushof in Aduard. Via een brief hebben we onze leden hiervan op de hoogte gesteld met als resultaat dat we met een grote groep (20 deelnemers) op zondag 26 oktober een bezoek aan dit museum konden brengen. Een korte impressie van deze expositie treft u elders in dit blad.

Dat onze natuurgidsen niet enkel binnen en/of voor onze eigen afdeling werkzaam zijn kunt u terug lezen in een tweetal artikeltjes.

Het afgelopen jaar zijn er regelmatig wandelingen geweest van verenigingen waarbij een beroep werd gedaan op de expertise van onze natuurgidsen.

Zo doet Caroline Botman verslag van een wandeling welke zij gidsde t.b.v. een activiteit op een personeelsdag van een woningbouwvereniging.

En Reina Ferwerda op haar beurt verhaald over een excursie in het Fochteloërveen waaraan ze deelnam als lid van een amfibieënwerkgroep.

Ook in deze "Wielewaal" treft u weer een activiteitenagenda aan welke doorloopt tot aan de zomer van 2004. Wellicht valt het u op dat er minder activiteiten genoemd worden dan het voorgaande jaar. De reden hiervoor is gelegen in het feit dat we nu reeds rekening willen houden met de mogelijke organisatie van een Provinciale IVN-dag ergens halverwege 2004. Dit vraagt uiteraard nogal wat organisatie en dus tijd.

Als het doorgaat, hoort u daar zeker meer over.

Daarentegen zijn de twee reeds wel geplande activiteiten voor 2004 dagvullend.

Wat we u als bestuur ook nog willen melden is dat we in de maand mei een poging hebben ondernomen om de op stapel staande sloop van "Huize Thedema" te Nietap tijdelijk uit te stellen.

Begin mei werd ons gemeld dat dit pand spoedig gesloopt zou worden terwijl daar al jaren een kolonie gierzwaluwen broedt.

Waarneming ter plaatse maakte al snel duidelijk dat de gierzwaluwen reeds nestelpogingen ondernamen. Op grond van het bepaalde in de Flora- en Faunawet is toen (telefonisch én schriftelijk) contact gezocht met achtereenvolgens de sloper, de projectontwikkelaar en de gemeente Noordenveld. Al snel bleek dat de A.I.D. in dit geval de instantie is die handelend op mag treden, waarop deze instantie per direct per e-mail op de hoogte is gesteld.

Een week later werd het pand, ondanks de nestelende gierzwaluwen gesloopt. Pas later is gebleken dat door een zeer ongelukkige samenloop van omstandigheden ons bericht wel is aangekomen, maar nooit gelezen. Indien dit wel was gebeurd was de sloop met zekerheid stilgelegd tot september, het moment waarop de gierzwaluwen weer zijn vertrokken. Helaas.

Dit alles gezegd hebbende bent u weer aardig op de hoogte van het reilen en zijlen van onze afdeling.

Ik wens u nu dan ook weer veel leesplezier toe en zie u graag binnenkort bij een van onze activiteiten of als deelnemer aan een der werkgroepen.

H de Meijer
Afdelingssecretaris

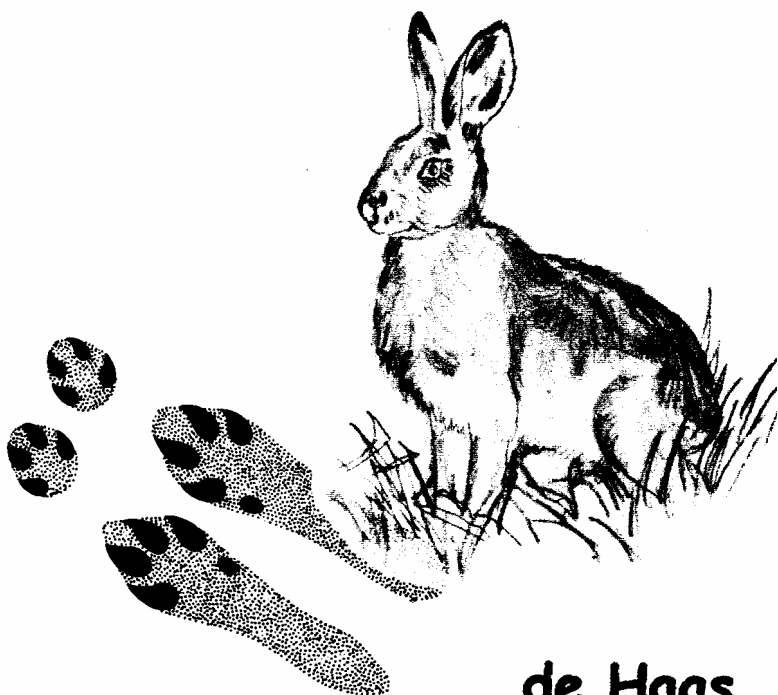

Dauwtrappen op hemelvaartsdag, 29 mei 2003

Om 5.00 h. vertrokken tien IVN-leden vanaf het ICN voor een dauwtrapwandeling. Helaas was door een ongelukkig misverstand geen persbericht in de regionale kranten verschenen waardoor de opkomst niet groot was. Het was al licht op deze prachtige ochtend. In eerste instantie voerde de tocht ons door het Nienoordbos. We hebben veel gezien en gehoord. Want wat maken die roeken een herrie!

's Morgens vroeg is de tijd om vogels te beluisteren. We hebben o.a. de grasmus, het winterkoninkje, de boomklever, de (vlaamse) gaai, de kraai en een jonge bonte specht gezien en/of gehoord. Eind mei, begin juni is ook qua flora een erg mooie tijd. Al lopend via het Nienoordbos naar de Meerweg kwam de zon op. Er was een lichte ochtend nevel net boven de grond en de natuur rook naar vers gemaaid gras. Vandaar ging het naar het Natuurschoonbos, we zagen o.a. de salomonszegel, het grootbloemmuur en de herik. Vlakbij het ven in het Natuurschoonbos stond een van onze leden ons met koffie op te wachten. Een leuke geste. Bij het ven zagen we nog liesgras, gele plomp en later bij de ronde vijver de waterlelie. Ook schaatsenrijders en larven van de pad waren volop aanwezig in het water. En overall troffen we mooi bloeiende struiken. Rhododendrons, de wilde kers, gelderse roos, kardinaalsmuts, het zijn er enkele van de vele. Een bijzondere ontdekking deden we in het Natuurschoonbos. Op een natte over langs een sloot troffen we het heelkruid (*Sanicula europaea*) aan, een plant die floreert op kalkhoudende natte gronden. Hier staat hij op de potklei en deze klei bevat kalk. Aan het eind van deze mooie tocht wachtte er koffie op het zonnige terras van het havenkantoor. Het was een mooie tocht op een mooie zonnige ochtend. De langslapers hebben veel gemist. Ik raad dan ook iedereen aan om volgend jaar om 5.00 h. mee te wandelen.

Gerrit Jan Hallink.

de Haas

Caroline Botman

Slootjesexcursie, 26 april 2003

Op zaterdagochtend 26 april, de eerste dag van de meivakantie, vond in een van de nieuw gegraven sloten op het landgoed Nienoord een zgn. slootjesexcursie plaats.

Deze excursie, waarbij het leven in de boerensloot centraal staat, werd door ca. 16 kinderen in de basisschoolleeftijd bezocht. Een drietal ouders en een keur aan IVN-gidsen waren aanwezig voor de begeleiding.

Met enthousiasme werd er door de kinderen gevestigd en een groot aantal waterdieren werd bovengehaald. In glazen stolpflessen, jampotjes en plastic bakjes kon de jeugd daarna het gevangen beter bestuderen. Het educatieve karakter van deze activiteit kwam duidelijk naar voren in het enthousiasme waarmee de kinderen m.b.v. loepjes en zoektabellen probeerden de gevangen waterdieren op naam te brengen.

In onderstaande lijst staat verwoord wat er zoal in de sloot is gevonden.

Amfibieën:

Groene kikker
Bruine kikker
Kikkervisjes in larvestadium
Kleine watersalamander

Slakken:

Poelslak
Eitjes van de poelslak
Posthoornslak

Spinnen:

Oeverspin

Vissen:

Tiendornig stekelbaarsje

Schelpdieren:

Zoetwatermossel
Hoornschal

Insecten:

Roestroodwaterroofkever
Bootsmannetje
Waterschorpioen
Geelgerande waterkever
Larve van de geelgerande waterkever
Schaatsenrijder
een Wants
Staafwants
Larve van een juffer
Larve van een libel
Kokerjuffer (in kokertje van aaneen gekitte rietdeeltjes)

Alles bij elkaar een prima vangst. De jeugd was dan ook enthousiast, niet alleen omwille van het lekker in en met water kunnen klieren, maar zeker om het gevondene aan een nader onderzoek te kunnen onderwerpen. De kokerjuffer die regelmatig vanuit zijn kokertje even zijn kopje naar buiten stak en een kikker die de hals van een stolpfles beschouwde als een ideale plek om voor de camera te poseren waren de grootste publiektrekkers.

Herman de Meijer

Gelezen in andere bladen:

In Arbor Vitae, Bulletin van de Nederlands Dendrologische Vereniging en de Koninklijke Vereniging voor Boskoopse Culturen

Van een aantal plantenfamilies is vrij recent de naam veranderd, omdat de naamgeving niet volgens de geldende regels is. Het gaat om de volgende families:

- Compositae (Composietenfamilie) heet nu Asteraceae
- Cruciferae (Kruisbloemigen) heet nu Brassicaceae
- Papilionaceae (Vlinderbloemigen) heet nu Fabaceae
- Gramineae (Grassenfamilie) heet nu Poaceae
- Labiatae (Lipbloemigen) heet nu Lamiaceae

De reden voor deze naamswijziging is gelegen in het feit dat een familie genoemd dient te worden naar een belangrijk geslacht uit die familie.

Natuurwandeling met gids – activiteit op personeelsdag van Woningbouwver. Domesta

Door Saskia Buursma van Watersportcentrum Westerkwartier in Lettelbert werd ik benaderd om op woensdagmiddag 17 september een wandeling te gidsen met een groep van ± 25 mensen. Deze groep vormde een deel van zo'n 150 man personeel werkzaam bij woningbouwvereniging Domesta uit Hoogeveen en Coevorden.

Zij hadden op deze dag een personeelsdag welke 's ochtends begon in de stad Groningen. Daar konden zij kiezen uit 4 activiteiten zoals de Martinatoren beklimmen en een stadswandeling met gids maken.

's Middags na de lunch in het watersportcentrum van Lettelbert konden de mensen kiezen uit 4 sportieve activiteiten. Één daarvan was het maken van een natuurwandeling met gids. De groep van 25 mensen die hiervoor gekozen had, werd in 2-en verdeeld. De ene helft liep heen naar borg Nienoord en ging terug naar Lettelbert via het kerkje van Midwolde met een koets. De andere helft begon met een rit met de koets via een bezoek aan het kerkje van Midwolde naar borg Nienoord om daarna de natuurwandeling terug te lopen naar Lettelbert.

Dat betekende dat ik als gids de wandeling 2x moest lopen namelijk heen en terug. En voor elke wandeling had ik maar één uur de tijd: van 14.30 tot 15.30 uur en van 16.30 tot 17.30 uur.

De voorbereiding

Om goed voorbereid te zijn heb ik de wandeling met Kor Boer voor gefietst. Kor vertelde heel wat over het ontstaan en de geschiedenis van het gebied tussen Lettelbert en park Nienoord, het Leekstermeer en het Leekster Hoofddiep.

Kor wees op de rietlanden, zijnde het begin van de vorming van trilvenen, de vervening, de vorming van laagveen. Hij wees op het elzen moerasbos, het climax stadium van het verlandings- proces. Dat hier vroeger veel meer moerasbossen waren, maar door ontginning door de mens hier nu weilanden te zien zijn. Dat door de ontbossing de otter, welke hier veel voorkwam, verdwenen is. Ook wees Kor op de mogelijk nog in takt zijnde houtwal vlakbij het bosje van Staatsbosbeheer en het nut en gebruik van een houtwal voor de mensen vroeger en de natuur nu. Enzovoort.

Zonder deze voorbereiding met Kor zou mijn wandeling met het personeel van Domesta natuurlijk een stuk minder zijn geworden.

Kruiswoordpuzzel

Om de nieuwsgierigheid en de interesse van mijn wandelaars vast te houden had ik van tevoren een kruiswoordpuzzel gemaakt met 9 vragen. De antwoorden konden ze horen tijdens de tocht en in de horizontale balken invullen. Één verticale balk – grijs gekleurd – gaf het uiteindelijke antwoord op deze puzzel weer. Dat was: ‘vleermuis’ en paste in de zin onder aan het A-4tje: ‘de vleermuis heeft zich uitgebreid in het Verboden Bos’.

Het was een leuke ervaring. Alleen de tijd was te kort: 3 km. wandelen en zo nu en dan vertellen kon niet in een uur gebeuren. Daar moest wel 1,5 uur voor gepland worden. De wandeling heb ik maar ingekort. De wandelaars waren wel enthousiast maar ook een beetje moe (vooral de 2-de groep) door het meedoen aan een druk dag programma.

Caroline Botman.

ACTIVITEITEN

Van november 2003 tot en met mei 2004

Herfstwandeling

Begin november hebben de meeste bomen hun blad reeds laten vallen. In deze ambiance maken we een wandeling waarbij bladverkleuring, bladval en al die andere herfstprocessen centraal staan. Ook het wezen 'boom' zal nader worden beschouwd.

-Zondag 9 november, 14.00 h.

Plaats: Noorderplantsoen te Groningen

Vertrek om 13.30 uur vanaf parkeerplaats voor Informatiecentrum

Nienoord te leek

Wandeling: Mossen in het bos

-Zaterdag 13 december, 14.00 h.

Plaats nog niet bekend

Kerstwandeling

-Vrijdag 26 december, 14.00 h.

Plaats: Natuurschoonbos te Nietap

Vogel / Ganzenexcursie naar Lauwersmeer

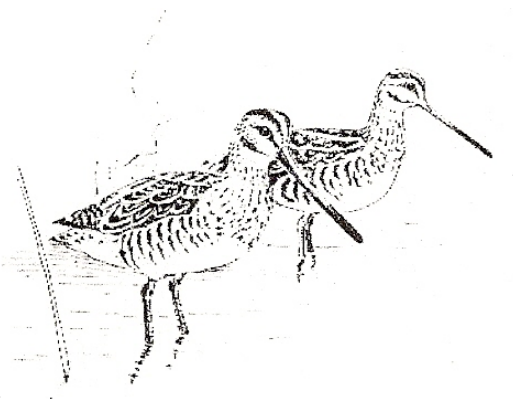
Het Lauwersmeergebied is zo'n gebied waar in de wintermaanden duizenden ganzen te zien zijn. Maar niet alleen de gans, nog heel veel meer vogels verblijven in de winter in dit gebied.

- Zondag 22 februari 2004,
- gehele dag!
vertrek 8.00 h.
vanaf
de carpoolplaats
"Station Leek"

(vanuit Leek links voor het viaduct over de A7).

We gaan carpoolen !!

Gaarne **vooraf aanmelden** bij het secretariaat.

Afdelingsledenvergadering

-Vrijdag 26 maart 2004

Plaats: Dorpshuis De Til, Tolberterstraat 36 te Leek

Aanvang: 19.30 h.

Oostvaardersplassen

Dit jaar eens een excursie wat verder van huis. We brengen een bezoek aan een van de grootste en nieuwste natuurgebieden van ons land.

Met de beheerder(s) van het gebied, SBB, laten we ons door de Oostvaardersplassen gidsen.

-Zaterdag 15 mei 2004, gehele dag!

Tijd en plaats van vertrek nog onbekend.

Kosten zijn nu nog niet bekend.

N.B.: Tenzij anders vermeldt geldt voor alle activiteiten dat deze voor onze leden en donateurs gratis zijn.

Niet leden betalen € 1,70 en kinderen tot 12 jaar € 0,70.

Daar waar auto's worden ingezet zal gecarpoold worden en zullen de vervoerskosten hoofdelijk worden omgeslagen.

Libellenexcursie, zondag 24 augustus

Onder de bezielende leiding van onze eigen libellendeskundige Herman de Heer, met assistentie van Kees Nagelmaeker trokken deze zondagmiddag 21 belangstellenden, waaronder 5 kinderen, het weiland in om van alles over libellen te weten te komen.

In een afwisseling van vertellen en dan weer m.n. de kinderen iets laten doen kwam er van alles aan bod. De plek waar we ons bevonden was niet toevallig gekozen. 't Kret is de plaats waar Herman de Heer al enige jaren bezig is met diepgaand onderzoek naar de Groene glazenmaker, een zeer zeldzame en beschermde libel. Er werd verhaald over de lage ligging van de sloot (1,70 m. – NAP), de regionale en lokale kwel die hier plaatsvindt waardoor relatief schoon en mineraalrijk water aan de oppervlakte komt, de zeldzame waterplanten die hierop reageren (in dit geval m.n. Krabbescheer) en de libel (Groene glazenmaker) die alleen in deze biotoop gedijt.

De kinderen mochten tellen hoeveel Krabbescheerplanten er per vierkant meter water aanwezig waren. Ze kwamen uit op 28 st. Dit aantal vermenigvuldigd met het bedekte oppervlak van de sloot levert zo'n 173.600 exemplaren op!

Alvorens dieper in te gaan op het fenomeen libel werd voor de jeugd (maar zeker ook voor de volwassenen!) nog eens uitgelegd wat de uiterlijke kenmerken zijn van een insect. 3 Paar poten, kop-borst-romp, koudbloedig, uitwendig skelet en metamorfose.

Na deze uitleg trok het hele gezelschap op het gemak dieper het weiland in langs de sloot. Terwijl de jeugd m.b.v. vangnetten trachtte libellen en juffers te vangen vertelde Herman de Heer het verhaal van de libellen. Waarom ze zo kenmerkend zijn, wat opvalt ten opzichte van andere insecten (gekanteld borststuk, dubbel geslachtsorgaan), hoe ze zich ontwikkelen (2-3- jaar als larve in het water, 12-14 vervellingen) en hoe ze zich voortplanten. Tegelijkertijd werd ook veel informatie welke tijdens het onderzoek alhier is opgedaan aan de gewillige luisteraar overgedragen.

Helaas was het enigszins bewolkt en de koudbloedige libellen lieten zich niet massaal zien.

Toch ving de overijverige jeugd enkele libellen welke we uitvoerige konden bekijken. Een Pantserlibel, een Roodgele heidelibel, een Bruine glazenmaker, een Paardenbijter en als klap op de vuurpijl zowel een manlijke als een vrouwelijke Groene glazenmaker.

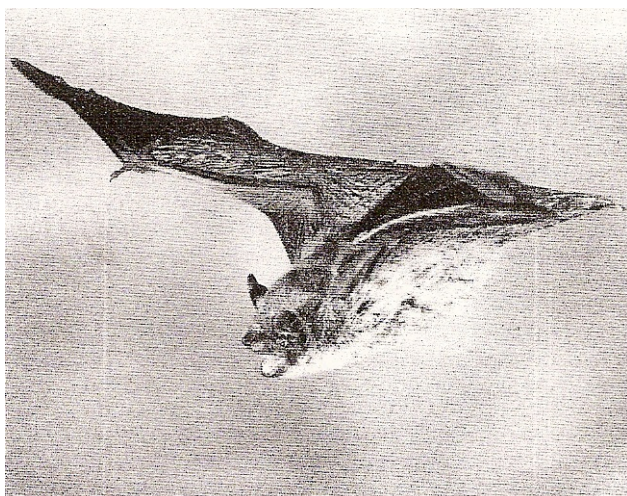
Al met al een prachtige excursie, die ons behalve de genoemde libellen ook nog een overvliegende ooievaar, een specht een haas en een koppeltje rietgorzen opleverde.

De 2 rietgorzen leidden zelf nog tot enige discussie aangezien ze zichzelf het foefje hebben aangeleerd om uitsluitende libellen tot voedsel te nemen.

Herman de Meijer

Veel belangstelling voor vleermuizen

Met bovenstaande kop begon een artikeltje in de Midweek van 3 september. Op onze vleermuizenavond van 30 augustus j.l. op de Coendersborg kwamen dan ook meer dan 70 belangstellenden af. Het was een meer dan geslaagde avond waarop velen getuigden van hun interesse in de toch wel enigszins mysterieuze wereld van de vleermuis. Het artikeltje zoals het door een journalist van de Midweek werd gebracht geven we hierbij nogmaals weer.

NUIS. Een avond in de Coendersborg in Nuis over vleermuizen, georganiseerd door de IVN afdeling Leek-Nietap, trok zaterdagavond een vol huis. Er bleek volop belangstelling te zijn voor deze, voor velen, mysterieuze diertjes, die ook in de avonduren vaak in eigen tuin kunnen worden bewonderd. Deskundige Jan van Muijlwijk van de provinciale vleermuizenwerk groep legde zijn gehoor van jong en oud alles uit over de vleermuis. Van Muijlwijk begon met het publiek aan het werk te zetten. Een vleermuis moest op papier van vleugels voorzien worden. 'De vleertjes van de vleermuis', daar ging het om. Dit leverde fraaie creaties op, die meestal weinig met de werkelijkheid van doen hadden. De deskundige had echter ook een aantal verrassend goede weergaven gezien. Hij bekende dat hijzelf ook eens deze opdracht had gedaan, toen hij al geruime tijd met vleermuizen bezig was. Ook hij was er niet correct uitgekomen. Het grootste struikelblok bleek de staartvlieghuid. Een stukje huid tussen de achterpoten, een soort staart, waarmee de vleermuis onder andere insecten vangt, die hij daarna razendsnel verorbert. Via een diaserie legde Van Muijlwijk wat uit over de 1000 soorten vleermuizen die de wereld kent. Van de gigantische Vliegende Hond uit Zuid- en Midden-Amerika tot de minuscule hommervleermuis in Thailand. Internationaal sprak vooral de Vampiervleermuis tot de verbeelding. Over deze bloeddrinkende soort gaan vele mythes de wereld rond. Maar de meeste vleermuizen zijn nuttige ronddarrende beesten. We zouden bijvoorbeeld geen bananen hebben, zonder vleermuizen. Deze bloem wordt bevrucht door nectar etende vleermuizen. In Nederland zijn, zo vertelde Van Muijlwijk, 20 soorten, waarvan acht in de provincie Groningen. Het is een zoogdier dat wel een jaar of dertig kan worden. Hij benadrukte dat het absoluut niet nodig is om bang te zijn voor deze diersoort. Bij vleermuizen in het nauw gaat de mond open, maar dat is niet van agressie, maar een manier om met zijn sonarsysteem de wereld te verkennen om hem heen. Wel kan een vleermuis bijten. In dat geval is het goed een arts te bezoeken. Met een apparaat dat de geluiden van vleermuizen, normaal te hoog de voor het menselijk oor, hoorbaar maakt werd een wandeling gemaakt in de schemer van de Coendersborg. De vleermuizen lieten zich, mede door de grote van de groep, hierbij maar sporadisch zien en horen.

Bezoek aan het Museum Sint Bernardushof in Aduard: een aanrader

Van 1 april tot 1 november dit jaar is in het kloostermuseum van Aduard een prachtig onderwerp uitgediept en uitgebeeld. Echt een aanrader voor mensen die geïnteresseerd zijn in de ontstaansgeschiedenis en land-ontwikkeling van de provincies Groningen en Drenthe.

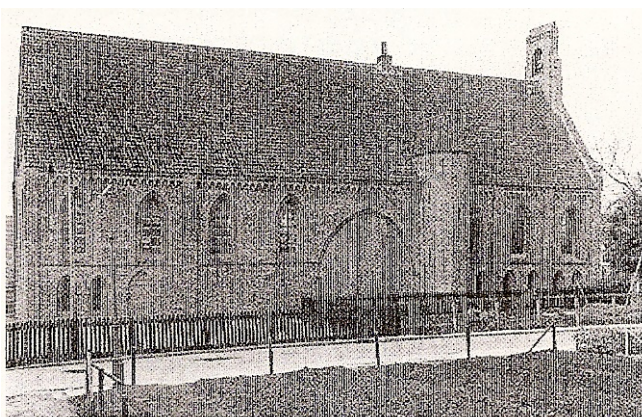
Het onderwerp heet: **‘Het klooster en het water’**.

Drie aspecten worden hier nader belicht.

1. De abdij van de cisterciënzers als initiatiefnemer, organisator en geldschieter voor de grootschalige waterstaatkundige werken die zij in de wijde omstreken hebben toegepast tussen 1192 en 1594: inpolderingen, het bouwen van sluizen, het graven van afwateringen en waterwegen voor de scheepvaart. Aan de hand van kaarten op zijdedoek is het verloop van de kustlijn in haar geschiedenis te volgen.

2. Herinneringen aan de commerciële scheepvaart van het klooster. De kloostermoppen uit eigen steenbakkerijen.

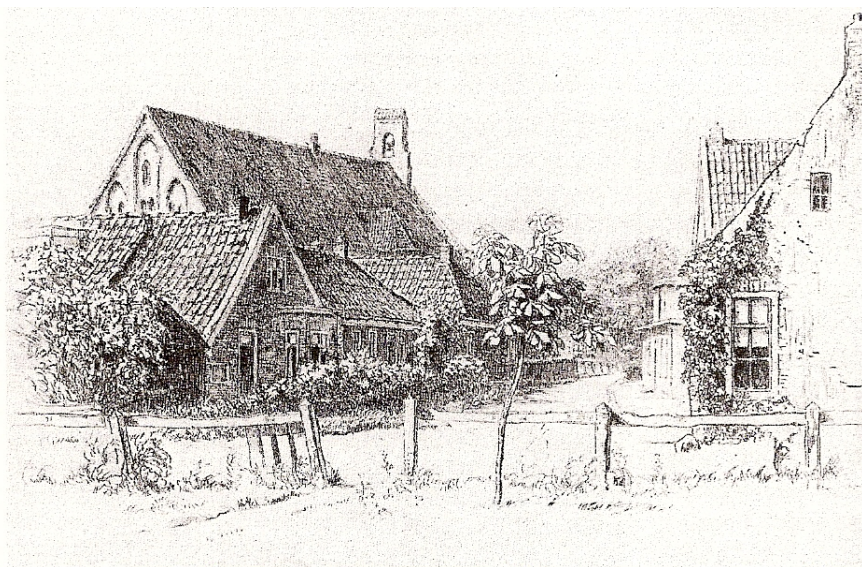
3. Het water *in* het klooster. Het watergebruik.

De huidige kerk van Aduard was vroeger de ziekenzaal van het klooster

Op zaterdag 26 oktober zijn we met een groep van 20 mensen naar deze expositie geweest. Leuk in dit geval was dat veel van onze leden ook hun partner hadden meegenomen

Aan de hand van ‘echte’ cisterciënzer monniken werd de groep rondgeleid door het museum en kerk, waarbij de gidsende monniken ons op devote wijze introduceerden in de geschiedenis van dit voormalig grote en invloedrijke klooster.

Aduard 1945-1950, ets van graficus Riekele Prins

Volgend jaar is er een nieuwe tentoonstelling met als onderwerp ‘medicijnen en geneeskunde in relatie tot de cisterciënzer monniken van Aduard’. Voor geïnteresseerden wordt ook dit vast weer een aanrader.

Verslag van een reptielenexcursie met de WARD in het Fochteloërveen

Op zaterdag 13 september stapten m'n zoon Jurre en ik om twintig voor negen 's ochtends in de auto om naar Roden te rijden. De leden van de werkgroep amfibieën van IVN Roden hadden namelijk afgesproken om negen uur te verzamelen op de brink, zodat we gezamenlijk naar Fochteloërveen konden rijden. Het doel van de reis was een reptielenexcursie, die georganiseerd werd door de werkgroep amfibieën en reptielen Drenthe (WARD). Tegen kwart over negen reden we met een volle auto naar de werkschuur van Natuurmonumenten. In de schuur waren inmiddels al een aantal leden van de WARF (de Friese werkgroep) aanwezig. Zij verbaasden zich, enigszins jaloers, over het grote aantal vrouwen dat zich in Drenthe met amfibieën en reptielen bezighoudt.

Na de koffie en een korte introductie van Willem Klok, boswachter van Natuurmonumenten, liepen we in totaal met 26 mensen (een erg grote opkomst) het veen in. Een paar mensen hadden vangnetten en leren handschoenen meegenomen om de slangen mee te kunnen vangen en vasthouden.

Als eerste troffen we heikikkers aan. Deze kikkers lijken op het eerste oog op de bruine kikker, maar ze hebben een spitsere snuit, andere oogstreep, een duidelijke rugstreep en een grotere graafknobbel.

Eén van de WARD-leden week telkens van de route af om de kans te vergroten een slang te vinden. Vrij snel had hij een ringslang gevonden en gevangen. De kenners dachten dat de slang vorig jaar geboren moest zijn. Hij had een prachtige geelgekleurde halvemaaanvormige vlek aan beide zijden achter de kop en was ongeveer dertig centimeter lang. Iedereen bewonderde de slang en maakte foto's. De slang zelf was er niet erg gelukkig mee en liet dat direct merken door een sterke knoflookgeur af te scheiden.

We liepen, na het vrijlaten van de ringslang, verder door het veen. Dit ging niet altijd vanzelf, omdat we niet op een pad liepen, maar dwars door het veen. Daarbij moest je heel goed opletten waar je je voeten neerzette. Jurre viel regelmatig en vroeg zich daarbij al mopperend af waarom zijn moeder graag wou dat hij meeging. ('s middags thuis zei hij stralend dat hij het heel erg leuk gevonden had).

Na een tijdje vonden we een addertje van ongeveer vijftien centimeter lang, die volgens de experts vorig jaar geboren was. De adder is de enige gifslang die in Nederland voorkomt. De beet van een jonge adder is even "gevaarlijk" als de beet van een volwassen slang. Dat de mensen, die de slang vasthielden, speciale handschoenen droegen, was zeker geen luxe, want het addertje beet er regelmatig

in. De slang werd uitgebreid bewonderd, gefotografeerd en daarna weer vrijgelaten in het veen.

De zoektocht ging weer verder. Een poosje later werd door twee mensen nog een jonge adder gezien, maar deze kroop heel snel weg en kon daardoor niet gevangen worden.

Rond half één liepen we weer richting werkschuur. Aan weerskanten van de weg waar de werkschuur aan ligt, zijn wanden geplaatst waar de amfibieën en reptielen niet langs omhoog kunnen klimmen. Zij kruipen langs de wanden naar de tunnels die in de weg liggen en kunnen zo veilig hun oversteek maken. Deze tunnels zijn voorzien van roosters, omdat een slang niet door een donkere tunnel kruipt. Met het “vernatten” van het veen (door het langer vasthouden van water in het gebied) trekken de reptielen meer naar de omliggende overgangsgebieden.

Hoewel we dit jaar op de reptielenexcursie in het Fochteloërveen slechts een paar slangen en geen hagedissen hebben gezien, hebben we toch een mooie excursie gehad in een prachtig stuk natuur en met schitterend weer.

Mensen die geïnteresseerd zijn in amfibieën en reptielen kunnen vrijblijvend een keer meegaan op excursie. Op 25 oktober heeft de WARD een werkdag waarbij broeihopen omgezet en de uitgekomen eieren van de ringslangen geteld worden. Vorig jaar werden bijna duizend uitgekomen eieren gevonden.

Voor mensen die liever eerst iets willen lezen over amfibieën en reptielen is het boekje “waarnemen en herkennen van amfibieën en reptielen in het veld” een aanrader. Het boekje is te bestellen bij RAVON (Stichting Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland met internetadres www.ravon.nl). Op de RAVON website zijn ook de adressen van de provinciale werkgroepen te vinden.

Reina Ferwerda – van Zonneveld

AGENDA samenvatting

Zondag 9 november, aanvang 14.00 h.

Excursie met als thema herfst, bladval, bomen

Zaterdag 13 december, aanvang 14.00 h.

Excursie: Mossen in het bos

Vrijdag 28 december, aanvang 14.00 h.

Kerstwandeling in het Natuurschoonbos te Nietap

Zondag 22 februari 2004, vertrek 8.00 h.

Vogel / Ganzenexcursie naar Lauwersmeer

Vrijdag 26 maart 2004, aanvang 19.30 h.

Afdelingsledenvergadering

Zaterdag 15 mei 2004

Oostvaardersplassen

N.B.: Let u bovendien op onze aankondigingen in de regionale bladen
i.v.m. nadere informatie, aanvullingen of wijzigingen !

Bovenstaande activiteiten kosten voor volwassenen € 1,70 en voor kinderen tot 12 jaar € 0,70.

Voor leden en donateurs zijn de activiteiten (tenzij anders vermeld) gratis toegankelijk.